

onlarla yapılan savaşa katıldı. Burada gösterdiği gayret sebebiyle Cidde güm-rük gelirlerinden aldığı pay artırıldı.

1551'de Mısır emîr-i hacı Mahmud Paşa ile araları açıldı; onun şikâyetiyle, o sırada Mısır beylerbeyi olan Semiz Ali Paşa tarafından oğlu Ahmed'le birlikte görevden alınıp yerine Muhrimoğulları'ndan Zâir'in getirilmesine dair bir emir çıkartıldıysa da (1552) bu gerçekleşmedi. İstanbul'a gönderdiği raporlardan anlaşıldığına göre Ali Paşa, Cidde ve Mekke'yi tam olarak Osmanlı idaresi altına alma, hatta buraya bir sancak beyi tayin etme düşüncesindeydi (TSMA, nr. E 5962/1-2). Fakat Osmanlı hükümet merkezinin bu fikri benimsemediği, Ebû Nûmey ile oğlunun göreve devam etmesini kararlaştırdığı anlaşılmaktadır (*Mühimme Defteri*, TSMK, nr. K 888, vr. 249^a). Ebû Nûmey, emirliği birlikte yürüttükleri oğlu Ahmed'in 1554'te vefatı üzerine onun yerine diğer oğlu Hasan'ın tayini için İstanbul'a başvurdu. 22 Şevval 961 (20 Eylül 1554) tarihli beratla emirliğe getirilen oğlu Hasan'a yardımcı olmak üzere bir süre daha görev yaptı. İstanbul'a gönderdiği ve Türkçe olarak kaleme aldirdığı bir arzında, hac kafilelerinin güvenlik içinde hac farızasını yapıp geri döndüklerini, oğlu Hasan'ın Haremeyn muhafazası için büyük hizmetleri geçtiğini bildirmişti (TSMA, nr. E 11701/42).

Ebû Nûmey, 1557'de Medine'deki Osmanlı askerleri ve bunların kumandanı Pîrî ile aralarında anlaşmazlık çıkınca kendi adamı Kutbüddin Mekki'yi şikâyet için İstanbul'a yolladı, fakat bir sonuç alamadı. Bundan sonra bütün işleri oğluna bıraktığı anlaşılan Ebû Nûmey, gönderilen nâme ve emirlerde oğlu Hasan'a birlikte anılmaya devam etti. Oğluna gönderilen tâlimatların bir sûreti de ona yollanıyordu (BA, MD, nr. 6, s. 190, hk. 409). Bazı Osmanlı kaynaklarında Ebû Nûmey'in adı, Koca Sinan Paşa'nın Yemen seferi sırasında hac için Mekke'ye gelişiyile tekrar zikredilmektedir (1571). Selânikî, Sinan Paşa'nın kalabalık maiyetiyle Mekke'ye gelişiyile üzerine Ebû Nûmey'in korkuya kapıldığını, tertip ettirdiği ziyafete gitmediğini, buna kızan Sinan Paşa'nın sofrayı atlara çiğnettirip yağmalattığını, ancak daha sonra bu meselenin tatlıya bağlandığını yazmaktadır (Selânikî, I, 74; Peçuyulu İbrâhim, I, 484). Muhtemelen bu olaydan sonra Ebû Nûmey idarî işlerden tamamen çekilerek Yemen'de münzevi bir hayat sürmeye

başladı. 9 veya 10 Muharrem 992'de (22 veya 23 Ocak 1584) burada Vâdililbâr'da vefat etti; cenazesi Mekke'ye getirilerek Muallâ Kabristanı'nda defnedildi. Vefatı sırasında yetmiş sekiz yaşında olan Ebû Nûmey'in bazı risâleler ve şiirler kaleme aldığı, başarılı bir idareci olduğu, Hicaz bölgesindeki halkın onun idaresi altında rahat ve huzur içinde yaşadığı devrin kaynaklarında belirtilmektedir. Suudîler'in yönetimi ele geçirmelerine kadar kendisinden sonra gelen bütün Mekke emîrleri onun soyuna mensuptur.

BİBLİYOGRAFYA :

TSMA, nr. E 5962/1-2, 6607/2, 11701/42; BA, MD, nr. 3, s. 504, hk. 1499; BA, MD, nr. 6, s. 190, hk. 409; *Mühimme Defteri*, TSMK, nr. K 888, vr. 220^b, 229^{a-b}, 231^a, 232^b, 249^a, 250^a, 252^a, 255^b, 260^b; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'z-zühûr*, V, 190; Kutbüddin Mekki, *el-Berkû'l-Yemânî fi'l-fethi'l-^cOsmânî*, Riyad 1967, s. 24-26, 43, 45, 87-90; Feridun Bey, *Münşeat*, I, 455, 500-501, 613-614; Haydar Çelebi, *Rûznâme* (Münşeat içinde), s. 491; Selânikî, *Tarih* (İpsirli), I, 74, 106; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârîh*, II, 371-372; Peçuyulu İbrâhim, *Tarih*, I, 484; Hacı Âlî b. Halîl, *Telhîsü Berkû'l-Yemânî* (Ahbârü'l-Yemânî), Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 886, vr. 9^{a-b}, 24^b, 25^a, 43^a; Seyyid Ahmed b. Zeynî, *Hulâşatü'l-kelâm fî beyânî ümerâ' i'l-Beledi'l-Harâm*, Kahire 1305, s. 49-55; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, III, 75-76, 182; Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerrime Emirleri*, Ankara 1972, s. 73-77; Ekrem Kâmil, "Hicrî Onuncu-Miladî On Altıncı Asırda Yurdumuz Dolaşan Arab Seyyahlarından Gazzî-Mekkî Seyahatnâmesi", *Tarih Semineri Dergisi*, 1/2, İstanbul 1937, s. 64-66, 78-80; S. Tansel, "Silâhşor'un Fetihnâme-i Diyâr-ı Arab Adlı Eseri", *TV* (yeni seri), 1/3 (18) (1961), s. 451-452.

FERİDUN EMEÇEN

EBÜ NÜVÂS

(أبو نواس)

Ebû Nûvâs el-Hasen b. Hânî
b. Abdilevvel el-Hakemî
(ö. 198/813 [?])

Abbâsîler'in ilk döneminde
Arap şiirine
yeni bir üslûp getiren şair.

139'da (756-57) Ahvaz'da doğdu. 130-145 (747-762) yılları arasında doğduğuna dair farklı tarihler de verilmektedir. Babası Hânî ve annesi Cüllebân (Gülân) Fars asıllıdır. Babası, Horasan Valisi Cer-râh b. Abdullah el-Hakemî'nin âzâtısı olduğu için kendisine Hakemî nisbesi verilmiştir. Asıl künyesi Ebû Ali olmakla birlikte Ebû Nûvâs diye tanınmıştır. Bu konuda farklı rivayetler mevcuttur. Bunlara göre, saçlarının omuzlarına kadar

sarkması sebebiyle kendisine "uzun saçlı ve perçemli" anlamında Ebû Nûvâs denmiş veya Yemenli Hakemoğulları'ndan olduğu için Yemen krallarından Zünûvâs'a izâfeten bu künyeyi almıştır.

Ebû Nûvâs küçük yaşta iken ailesi Basra'ya yerleşti; altı yaşında babasının ölümü üzerine onu annesi büyüttü. İlk eğitimi sırasında Ya'kûb el-Hadramî'den Kur'an, annesinden Farsça öğrendi. Ayrıca bazı şiirler de ezberledi. Şiire karşı ilgisi ve kabiliyeti bu yaşlarda görülme-yeye başlanmıştır. Camilerdeki ilim ve edebiyat meclislerine devam etti; Ebû Ubeyde Ma'mer b. Müsennâ'dan *eyyâmü'l-Arab**'la, Ebû Zeyd el-Ensârî'den de Arapça'daki garîb kelimelerle ilgili dersler aldı. Yanında çalıştığı bir attar vasıtasıyla Küfeli şair Vâlibe b. Hubâb ile tanışarak ondan şiir sanatıyla ilgili temel bilgileri öğrendi. Ahlâk dışı söz ve tavırlarıyla tanınan bu şair onu Küfe'ye götürdü. Basra'dan ayrılışına sebep olarak Vâlibe'nin sanatına duyduğu hayranlık gösterilmek-teyse de annesinin uygunsuz davranış-ları yüzünden çevreden uzaklaşmak istediği görüşü ağır basmaktadır. Ancak bu çevreden uzaklaşması, onun alkole bağımlı bir hayat sürmesine ve ahlâk dışı her şeyin mubah sayıldığı bir çevreye itilmesine sebep oldu. Bu arada Küfe'de meşhur şair Halef el-Ahmer ile tanışarak ondan faydalandı; 1000 adet urcûze ve kasideyi ezberlemek şartıyla ondan icâzet aldı. Halef el-Ahmer'in tavsiyesiyle fasih Arapça'yı kaynağından öğrenmek üzere çöle gidip bir süre bedevîler arasında kaldığı rivayet edilir. Kendi ifadesine göre aralarında Leylâ el-Ahyâliyye'nin de bulunduğu altmışı kadın çok sayıda şairden şiir rivayet etmiştir.

Ebû Nûvâs'ın üstün zekâsı ve mükemmel fizyonomisi Abbâsî sarayına girmesini kolaylaştırmış, Bağdat'a gittiği zaman Herseme b. A'yen onu Hârûnürreşîd'e takdim etmiş, hatta söylendiğine göre İshak el-Mevsilî de halifeye ondan bahsetmiştir (Brockelmann, II, 25). Halife için yazdığı kaside üzerine ödüllendirilen şair, sarayda kazandığı mevkiini unutarak Bağdat'taki meyhane ve batakhaneleri dolaşmaya başladı. Bunun üzerine Hârûnürreşîd ıslah maksadıyla onu bir süre hapsedirdi, olumlu sonuç alınca da kendisini bağışladı. Ancak Yemen'e mensubiyeti sebebiyle Kahtânîler'i övüp Adnânîler'i hicvedince tekrar hapse atıldı. Bu defa muhtemelen kendilerini övdüğü ve maddî desteklerini